

Patristik Felsefe Bağlamında Hıristiyanlığın ve Feodalitenin Sosyopolitik Analizi

Prof. Dr. Hüsamettin İnaç^{1*} Bilim Uzm. Hakkı Evcim²

Geliş tarihi: 21.11.2018

Kabul tarihi: 11.12.2018

Atıf bilgisi:

Izlek AkademikDergi (izlek)

Cilt: 1 Sayı: 1

Sayfa: 36-49 Yıl: 2018

Dönem: Güz

ÖZ

Ortaçağ felsefesi Antik Çağ ile modern çağ arasında kalan dönemi ihtiva eder. Aslında bu dönemselleştirmeleri belli bir sınırla ayırmak mümkün değildir. Farklı zamanlarda gelişen felsefi sorgulamaların bir sonraki gelişen düşüncelerle yeniden işlenmesi ve yeni bir sorgulamanın oluşturulması olarak tanımlamak dönem olarak tabir edilen zamanları açıklama açısından daha yerinde olur. Ortaçağ felsefelerinin ilk gelişmeye başladığı zamanlar M.S. 11. yüzyıla denk gelir. XV yüzyıla kadar etkisi devam eden ortaçağ felsefesi Hıristiyan coğrafyasında ve İslam coğrafyasında gelişim imkânı bulmuştur. Bu makalede Ortaçağ felsefesinin Hıristiyan coğrafyasındaki tesirlerini patristik felsefe ve skolastik felsefen katkılarıyla birlikte analiz etmeyi amaçlamaktayız.

Anahtar Kelimeler: Patristik felsefe, skolastik düşünce, Avrupa kimlik, Ortaçağ felsefesi, Aydınlanma

¹ Dumlupınar Üniversitesi, Türkiye,
husamettininac@yahoo.com

ORCID ID 0000-0002-6922-2010

² Afyon Kocatepe Üniversitesi, Türkiye,
hevcimhk@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0001-2345-6789

* Sorumlu yazar

The Sociopolitical Analysis of Christianity and Feodality Within the Context of Patristic Philisophy

Prof. Dr. Hüsametdin İnaç^{1*} Bilim Uzm. Hakkı Evcim²

First received: 21.11.2018

Accepted: 11.12.2018

Citation:

Izlek AcademicalJournal (izlek)

Volume: 1 **Issue:** 1

Pages: 36-49 **Year:** 2018

Session: Fall

ABSTRACT

The philosophy of the Middle Ages includes the transitory period between the Antiquity and the modern times. As a matter of fact, it is not possible to demarcate the period with strong lines. In spite of this demarcation, it is prudential to define the turning points as the new philosophical investigations arisen from the previous thinking and paradigm shifting amidst the scientific comprehensions and approaches. The actual development of the Middle Ages philosophy dates from the 11th century and it evolves in 15th century by flourishing with the influence of both Christian and Islamic thinking. In this article, we will focus on the existing influence of the Middle Ages philosophy over the Christian world by combining it with the patristic philosophy and scholastic thinking.

¹ Dumlupınar Üniversitesi, Türkiye,

husamettininac@yahoo.com

ORCID ID 0000-0002-6922-2010

² Afyon Kocatepe Üniversitesi, Türkiye,

hevcimhk@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0001-2345-6789

* Corresponding Author

Keywords: Patristic philosophy, scholastic thinking, European identity, Middle Ages philosophy, Enlightenment

1. GİRİŞ:

“Pagan kültürle aynı dönemi paylaşan ve İ.S. I.-IV. yüzyıllar arasını kapsayan döneme Patristik dönem İ.S. VIII - XIII yüzyılları arasındaki döneme skolâstik dönem adı verilir. Ve bu ikisi arasındaki IV - VIII yüzyıllarda da Skolâstik Felsefe için kaynak metinlerin oluşturulduğu bir ara dönem olarak değerlendirilir. Öte yandan Patristik ve Skolâstik terimleri iki ayrı tarihsel dönemleri göstermekten öte, açıklama ve inanç karşısında iki ayrı tutumu dile getirir. Patristik dönemde felsefe Yeni Plâtonculuktan esinlenen, henüz yerli yerine oturmamış, inancı akıl temeline oturtma çabaları içindeki bir felsefe niteliği taşıırken; Skolâstik dönemde Aristoteles’e bir başka açıdan bakma çalışması yanında, inancı akılla kanıtlanma yoluna gidilmiş ya da açıklamadaki hakikat ile yalnızca insan aklının güçleriyle oluşturulabilen hakikatler ile yalnızca insan aklının güçleriyle oluşturulabilen hakikatler arasında ayırım yapılmaya çalışılmıştır” (Çotuköken ve Babür, 1993, s.12).

Orta çağ felsefesi, Hıristiyanlığın ortaya çıkması, Yeni Plâtonculuk ve Patristik Felsefe ile şekillenmiş olup daha çok Hıristiyan toplumun felsefesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ortaçağ felsefesindeki problemler bu dünyadaki problemlerden çok ahiret hayatı ile ilgili problemlerle ilgilidir. Bireyin ulaşmak istediği ahiret hayatı mutluluğudur. Bu yönüyle Ortaçağ Felsefesi teolojik bir yapıya sahiptir.

Bu dönemde kilisenin kurumsallaşıp gelişmesiyle din devlet üzerinde de egemen olmaya başlamıştır. Din sosyoloğu Mensehing’ e göre “kral-rahipler bir teokrasi doğuramazken, rahip krallar bir teokrasi gerçekleştirebilirler” der. “Buna göre bir devletin önceden var olan, yöneticinin Tanrı adına üzerine ek yapma hakkı bulunmayan belli dini kurallara göre yönetilmesi, teokrasi değildir. Çünkü burada güç devletindir ve nihai olarak din edilgin durumdadır. Bir zamanların Mısır’ı, bir noktaya kadar Ortaçağ Hıristiyan devleti ilk akla gelen teokrasi örnekleridir” (Aydın 1995: 49).

Antik çağda ahlak, mutluluk amacı için gerekli görürken Ortaçağ felsefesinde aşkın bir varlık olan Tanrı ile ilişkili olarak ele alınmıştır. İnsanın eyleminin amacı da Tanrının emirlerine göre belirlenmiştir. Tanrısal öğreti insan için yüksek bir ideal olarak görülmüş ve günahkâr olan insan her zaman bu yüksek ideal doğrultusunda eylemlerini belirlemek zorunda bırakılmıştır.

Antikçağ felsefesi kendinden önce yapılan mitolojik açıklamalara eleştirel bir tarzda sorgulamayla ortaya çıkmışken Patristik Felsefeyle birlikte Ortaçağ felsefesi dini ön plana çıkarmaya başlamıştır. Fakat dini öğretinin temellendirmesinde Antikçağ Felsefesi kullanılmıştır. Dolayısıyla Ortaçağ felsefesi dine dayalı olsa bile kavramsal terminoloji bakımından Antikçağ felsefesini temele almıştır. Ortaçağ Felsefesi önceleri Platon ve Platinos daha sonra Aristoteles’in düşünceleri çerçevesinde kendi geleneğini oluşturmuştur. Kendi geleneğinin en karakteristik özelliği de teolojik dünya görüntüsüdür. Özellikle dini temellendirme ve temel problemlerin çözümünde tamamen Antik Yunan Felsefesinin kavramları ışığında ilerlemiştir diyebiliriz.

Antik Yunan Felsefesi akli sorgulamaya bağlı eleştirel bir tutum sergilerken ve bu yönüyle dinamik bir görünüm sergilerken Ortaçağ felsefesi mutlak doğru olarak kabul ettiği bilgilere bağlı kalarak açıklamalarda bulunduğu statik bir yapıya sahip felsefedir diyebiliriz.

Ortaçağ felsefesi her zaman Teosantrik bir felsefe olmuştur. Ortaçağın temel problemlerini, Tanrı ve Tanrının varoluş problemlerini, iman ya da otorite ve akıl ilişkisi, Tanrı – evren ilişkisi, kötülük problemi ve tümeler problemi başlıkları altında toplayabiliriz. Bu dönemde kilise örgütlenmesi toplumsal ve siyasal yaşamda oldukça etkili olmuştur. “Kilise, felsefe inançlarını, toplumsal ve siyasal koşullara, önceleri ya da ortaçağda olduğundan daha çok yaklaşmıştır. Bu yaklaşırma olgusunu aşağı yukarı. M.S. 400’den yine aşağı yukarı M.S. 1400’e kadar uzatabiliriz” (Russel, 2004, s.9).

Patristik felsefe’de ön plana çıkan düşünürler aynı zamanda kilise babaları olarak bilinen kimseler idi. Kilise babaları kutsal kitaba bağlı kalarak imanı sistemleştirmede Antik Yunan düşünürlerinin açıklamalarını temel alarak açıklamalarda bulunmuşlardır. Ayrıca Tanrının sözlerinin ifade eden kutsal metinleri yorumlama ve mantıksal – dinsel olarak analiz etme gibi yöntemlerle dini savunma ve

geliştirme eğiliminde bulunulmuştur. Ortaçağ felsefesi ile Antik Yunan felsefesinin genel olarak karşılaştırmasını yaptıktan sonra Hıristiyanlığın doğuşundan bahsedebiliriz.

2. HIRİSTİYANLIĞIN DOĞUŞU

“Bilindiği gibi, Hıristiyanlığın kurucusu İsa Peygamberdir. Filistin’in Nasıra şehrinde dünyaya gelen İsa’nın ve öğretilerinin anlaşılması için İsa’nın Yahudiliği ile İ.S. 1. yüzyılda Filistin’de yaygın olan dinsel karışıklık ortamının önemli olduğu vurgulanmalıdır. İsa’nın ahlaki öğretilerinin temelleri Eski Ahit’te (Tevrat’ta) sözü edilen peygamberin ahlaki görüşlerinde yer almaktadır ve Greeley’e göre “İbrani kutsal yazılarının mantıki bir uzantısı (...) İsa’nın da içinde yer aldığı bütün bir dinsel çevrenin ürünleridir” (Bottomore, 1987, s. 84).

Hıristiyanlığın ilk zamanlarında fazla yayılma imkânı olmasa da ileride hızlı bir şekilde yayılma süreci başlamıştır. Bu arada Hıristiyanlığın yayılmasında Roma imparatorluğunun içinde bulunduğu durumda etkili olmuştur. Bertrand Russell bu durumdan şöyle bahsetmektedir: “Dünyanın mutlu olmasına karşın güvenlik serüvene yeğ tutulduğu için yaşamın kimi tatları eksilmiştir. Eskiden her özgür Grek, bir serüven olanağına sahipti. Phillippos ve Alexandros bu duruma son verdi. Hellenci dünyada, sadece Makedonya soydan yöneticileri (hanedanı) anarşik bir özgürlük içinde yaşadı, özgürlüğün tadını çıkardı. Grek dünyası gençliğini yitirmişti. Ya köpeksi (kynikos) ya da dinsel oldu. Yeryüzündeki kurumlarda ülkülerini gerçekleştirme umudu söndü ve bunu sönuşle, ileri gelen kişilerin çabaları durdu. Sokrates için gök, tartışmayı sürdüreceği bir yer, Alexandros döneminden sonraki filozoflar için, kendilerinin yeryüzündeki varlıklarından ayrı bir varlığı dile getiren şeydi” (Russel, 2004, s. 428).

Hıristiyanlığın ortaya çıktığı dönemlerde öncelikle düşünsel açıdan gelişme durmuş ve özellikle inanç açısından bir boşluğun olduğunu ifade edebiliriz.

İ.S. I. Yüzyılda Filistin Yahudileri arasında 4 büyük tarikat bulunuyordu. Bunlar:

1- Saddukiler: Musevi yasasını katı bir biçimde uyguluyorlar, meleklerle, ruhun ölümsüzlüğüne ve ölümlerin dirileceğine inanıyorlardı.

2-Ferisiler: Saddukiler’ in karşısında yer alıyorlardı. Kutsal yazılar yanında sözlü geleneğe de inanıyorlardı. Musevi yasasının tartışılabilirliğini ve değişik bir biçimde yorumlanabileceğine inanıyorlar. Aynı zamanda ruhun ölümsüzlüğüne inanan bu tarikat sayıca diğerlerinden fazladır.

3-Essen Tarikatı: Yeniden dirilişe ve Tanrı’nın egemenliğinin çok yakında gerçekleşeceğine inanıyorlardı.

4-Zeolatlar: Yahudilerin Roma’ya vergi vermemesi gerektiğini ileri sürerek doğrudan siyasal mücadeleye girmişler ve kendilerini Yahudi milletçiliğine adanmışlardı. Aynı zamanda Roma’ya direniş hareketleri yapıyorlardı.

Bu dört tarikatın ortak özelliği Tanrı tarafından İsrail’i kurtarmak için seçilmiş bir kurtarıcı olan Mesih’e inanıyor olmalarıydı (Bottomore, 1987, s. 85).

İsa peygamber böyle bir ortamda yanında ki küçük bir cemaatle öğretilerini yaymaya başlamıştır. Hıristiyanlık insanlara, herkese karşı sevgi göstermelerini, tövbe etmelerini, zina, hırsızlık, cinayet gibi davranışlardan uzak durmayı, ayrıca şehvet, nefret ve tamahkârlıktan uzak durmayı öğütüyordu.

“Hıristiyanlık herkese hitap ediyordu. Herkes için umut vaat ediyordu. Siyasi güçsüzlük ve maddi sefaletle rağmen, karakterin kötülüğüne ve zayıflığına rağmen, gene herkes için umut vardır. Hayatlarımız, dramatik tarihi bir sürecin parçasıdır, öyle bir süreç ki, sonunda bu hayatın sefaletine ve adaletsizliğine karşı sadece bir telafi bekleyebiliriz. Bütün bunların üzerinde, dindarlara olduğu kadar günahkârlara da merhamet ve kurtuluşu bağışlayan göksel bir baba vardır” (Skirbekk ve Gilje, s. 150).

İsa’nın ölümünden sonra O’nun etrafında bulunan cemaat önceleri Yahudi tarikatı görünümünde idi. Yunanca Mesih anlamına gelen Khristos sözcüğünden hareketle zamanla Hıristiyan olarak anılmaya

başlamışlardır. Bu cemaat Yahudilik görünümünden sıyrılarak dünyanın sayıca en fazla tek Tanrılı dinlerinden biri haline gelmişlerdir. Hıristiyanlar Roma yönetiminde olan Yahudiye’de tehlike olarak algılanmışlar ve buradan atılmışlardır. Böylelikle Hıristiyanlar ilk defa Yahudi olmayan halklarla karşılaşmışlardır. Hıristiyanlığın çileli geçen bu yayılma döneminde Tarsuslu Paulus’un büyük önemi vardır. Paulus Hıristiyanlığı Yahudilik gibi bir cemaat dini değil bir dünya cemaati olarak görüyordu.

“Paulus Şam, Kudüs, Caesarea, Antakya, Kıbrıs ve Anadolu’nun çeşitli kentleriyle Makedonya, Yunanistan ve özellikle Korent’i kapsayan Hıristiyanlığı yayma faaliyetleri iki bakımdan önemlidir. Bunlardan birincisi, Hıristiyan kilise örgütlenmesinin temellerinin bu dönemde atılması, diğeri ise Hıristiyan teolojisinin felsefi dayanaklarının belirginleşmesidir” (Bottomore, 1987, ss. 89-90).

Hıristiyanlık yayılırken farklı coğrafyalarda değişik düşüncelerle ve kültürlerle karşılaşmıştır. Daha çok Platoncu idealizm, Stoacıların ahlak anlayışı gibi düşüncelerin yanında yayılma sürecinde karşılaştığı kültürel birikimleri de kendisi ile bütünleştirmiştir. Ayrıca Hıristiyanlık gittiği yerlerde yoksullara yardım etme gibi faaliyetlerin yanında sınıfsal ayırım nedeniyle toplum dışında kalan kesimleri de içine alması geniş kitlelerce kabul görmesini kolaylaştırmıştır.

3. KİLİSENİN ŞEKİLLENİŞİ VE DEVLET İLİŞKİSİ

Hıristiyanlık küçük bir cemaat iken Roma içerisinde fazla dikkat çekmemiştir. Fakat zamanla sayıları arttıkça özellikle Roma imparatorları tarafından baskı görmeye başlamıştır.

“İlk Hıristiyanlar, Roma otoritesine karşı kayıtsızlıklarını açıkça beyan ettiler. Hıristiyanlar için yurttaşlık, öteki dünyadaki imparatorlukta bulunur, onların asıl kaygıları, kurtuluş ve Roma’nın baskısına karşı savaşılmaktı. Hıristiyanlık Roma’nın dışlanmış kesimlerine tam olarak uygun düşen siyasal bir mesajdı. Fakat resmi bir din olarak kabul edilmesi ve Roma’dan onay almasıyla Hıristiyanlık, manevi kurtuluşun muhalefet teorisinden Ortaçağ kilisesinin siyasal iktidarını savunan bir teolojiye doğru ilk uzaklaşma adımlarını attı” (Tannenbaum ve Schultz, 2006, s. 115).

Hıristiyan Roma İmparatorluğu’nda önce İ.S. 64 yılında Roma imparatoru Neron’un baskısıyla karşılaşmıştır. Roma o dönemde pagan inancına sahiptir. Bu inanca göre yapılan dini ayinlere bütün vatandaşların katılması uygun görülüyordu. Ama Hıristiyanlar bu ayinlere katılmayı reddettiklerinden yaşanan tüm felaketlerden Hıristiyanlar sorumlu tutuluyordu.

“İ.S. III. Yüzyılda, Decius, Gallus ve Valentianus gibi imparatorlar zamanında kısa süreli ama vahşi şiddet hareketlerine maruz kalan Hıristiyanlara karşı en büyük yok etme hareketi imparator Diocletianus zamanına (284–305) denk düşen 303 tarihindeki “Büyük Kovuşturma”ydı (Bottomore, 1987, s. 95).

Hıristiyanlar için dönüm noktası olan olay Constantinus’un Hıristiyanlığı kabul etmesidir. (M.S. 311) “Sonrada M.S. 378’de imparator Theodosius, Hıristiyanlığı Roma İmparatorluğu’nun resmi dini haline getirdi” (Tannenbaum ve Schultz, 2006, s. 115). Bu tarihten sonra Hıristiyanları dışlayan paganizm yasadışı ilan edilmiştir. Böylece devletin önceden Hıristiyanlara karşı yürüttüğü baskıcı tutum şimdi diğer inançlar üzerine çevrilmiştir. Constantinus’un bugünkü İstanbul’a Constantinopolis adını vermesi ve pagan tapınakları kapatarak bu kenti kiliseler kenti haline getirmesi kilisenin hızlı bir şekilde örgütlenmesinin ne kadar önem taşıdığının göstergesidir.

“Tarihin erken dönemlerinden başlayarak, kilise hiyerarşik bir doğrultuda gelişmişti. Hıristiyan cemaatinin Aşayan-ı Rabbanî kutlamasına başkanlık etme otoritesine sahip olanlar ya rahip ya da piskopos diye anılıyorlardı İsa’nın Oniki Havarisi’nin ardılları olarak kabul edilen piskoposlar kendi bölgelerindeki dinsel faaliyetleri gözetir ve denetler oldular.” (Bottomore, 1987, s. 97).

Hıristiyanlık önceleri sadece öğretisini yaymakla kalmayıp aynı zamanda Roma İmparatorluğu’nun idari yapısındaki değişimlere göre piskoposluk halinde örgütlenmiştir. Zamanla bu piskoposluklar arasında öğreti tartışmaları başlar. Bu tartışmalarda Roma kilisesi baskın gelir ve diğer piskoposluklar üzerinde otorite sahibi olmuştur. Böylece Papalık Kurumu ortaya çıkmıştır.

4. ÖĞRETİ TARTIŞMALARI

“Constantinus’tan Kalkedonia Konsülü’ne değin (451) geçen zaman, teolojinin siyasal önemi dolayısıyla ayrı bir özellik gösterir. Birbiri ardından gelen iki sorun, Hıristiyan dünyasını sarmıştı. Bu iki sorundan biri üçlemenin ‘Teslis’ yapısı, öteki ise bedenleşme, Tanrı’nın oğlu olarak anlaşılan İsa’nın, insan biçim ve yapısı alması (Incarnation) öğretisi idi.

Althanasius zamanında bunlardan yalnızca ilki ön plandaydı. İyi yetişmiş olan Alexandrialı bir rahip olan Arius, Oğul’un Baba’ya eşit olmadığını, tersine Baba yönünden yaratıldığını ileri sürmüştü. Daha eski bir dönemde bu görüş, çok zıtlasmaya yol açmayabilirdi. Fakat IV. yy.’da din adamlarının çoğu onu tebrik etti. En sonunda egemen olan görüş, Baba ve Oğul’un eşit ve aynı tözden olduğu, fakat ayrı kişiler sayılması gerektiği yolundaydı. Onların ayrı kişiler değil de bir varlığın değişik görüşleri olduğu yolundaki anlayış Sabelliuscü bir itirazdı. Koyu Hıristiyanlık böylece dar bir yol izlemek zorundaydı. Baba ve Oğul’un yersiz olarak ayrıldığını ileri sürenler Ariuscü, onların birliğini ileri sürenler ise Sabelliuscü olma tehlikesiyle karşı karşıyaydı” (Russel, 2004, s. 428).

Piskoposlar arasındaki bu öğreti tartışmaları Hıristiyanlığın seküler sorunlarla uğraşmaya başladığının göstergesidir diyebiliriz. Ayrıca Hıristiyanlığın dünyevi sorunlara, siyasal ve ekonomik ilişkilere açıklama getirme zorunluluğu hissetmesi kilisenin aynı zamanda dünyevi bir kurum olma yolunda ilerlediğinin göstergesidir diyebiliriz. Bir nevi Hıristiyanlık, devlet ve kilise otoriteleri arasında olan din olmuştur. İsa’nın ve Paulus’un çileci öğretilerinden buyana Hıristiyanlık sistemleştikçe ve manastırlar vasıtasıyla çok geniş topraklara sahip olmasıyla başlangıçtaki öğretilerine yeni açıklama getirme zorunluluğu hissetmiş ve dünyevi iktidar ile ruhani iktidar arasındaki ilişkinin düzenlenmesi gayretine girmiştir.

“Hıristiyanlığın, Roma İmparator’u I. Konstantin tarafından kabul edilmesi, öncelikle devlet dini diye adlandırabileceğimiz bir durumun oluşmasına yol açmıştır. M.S. 325’ te toplanan ve ilk genel konsil olarak kabul edilen İznik Konsili –ki bu Hıristiyan din adamlarının teokrasi diye tanımlanacak yolda attıkları ilk adım sayılabilir- sonra Kilise, Roma Devletini örnek alan bir yapılanma içine girdi. Hıristiyanlık tarihi boyunca, bu konsili izleyen 19 büyük konsil daha toplandı. Özellikle ilk konsillerle birlikte Kilise, Roma senatosunun oturumlarına yön veren kurallara uygun bir şekilde toplanmaya ve Roma metropollerinde uygulanan hiyerarşiye benzer bir şekilde örgütlenmeye başladı. Böylece metropollerde yaşayan piskoposlara ayrıcalıklar verilmesi ve piskoposların aynen dünyevi gücü temsil eden imparatorun emri altında olan eyalet valisi gibi, papalık otoritesi altında toplanması artık Romada iki ayrı devletin aynı toprak parçası üzerinde hükümran olması anlamına geliyordu. Bunlardan birincisi, dünyevi otoriteyi temsil eden Resmi Roma Devleti, diğeri ise ruhbanları ve dolayısıyla uhrevî hayatı temsil eden Kilise otoritesidir” (Önal, 2006, s.102).

“Hıristiyanlık; iki otorite, devlet (regnum) ve kilise (sacerdotium) tarafından yönetilen bir toplumun hakim dini haline gelmiştir. Toplumun bütün üyeleri bu her iki otoriteye tabi olup, her ikisine karşı bağlılık göstermek durumundaydılar. Fakat bu iki otorite arasındaki ilişki, çatışma ile yüklüydü. Papa I. Gelasius (5.yüzyılın sonu), Bizans İmparatoru’na karşı kendi konumunu savunmuştur. Böylelikle; iki gücün (potestates) her ikisinin de Tanrı’dan kaynaklandığını, dolayısıyla da eşit derecede meşru olduğunu bildirerek, aslında kiliseyi müdafaa etmiştir. Aynı zamanda bu iki otoritenin farklı görevleri olduğu da söylenmiştir: Kilisenin ruhani, devletin dünyevi işleri vardı. Ve bu iki otorite karşılıklı olarak birbirlerine yardım etmek zorundaydı. Aşağı yukarı 800–900 yıl boyunca bu doktrin; hem kilisenin hem de devletin temsilcileri tarafından kabul görmüştür. Fakat bu anlaşma zamanla gerçek olmaktan ziyade teorik olduğunu kanıtlar hale geldi. İki “kılıç” öğretisi farklı yorumlara tabiydi” (Skirbekk ve Gilje, s. 155).

Ruhani liderlik ile dünyevi liderlik arasındaki ilişkinin ayrı tutulması yönünde İsa’nın öğütleri vardı. “Yeni Ahit’te İsa, Hıristiyanlara “Sezar’inkiler Sezar’a Tanrı’nkiler Tanrı’ya” (Matta 22:21) öğretilerini sunmuştur.” (Arnhart, 2004, s. 81)

5. PATRİSTİK FELSEFE

“Kilise’nin o dönemdeki ileri gelenlerinin, her biri kilise tarafından kanonize edilmiş (canonisatio), “aziz” (sanctus, saint) sayılmış olanlarının bu girişimlerinin tümüne “Patristik Felsefe” (ya da “Kilise Babaları’nın öğretisi denir” (Bottomore 1987, s. 114). Bu dönemin önemli düşünürleri Antakyalı Thomas, Kartacalı Tertullianus, Clemetus, Ambrosius ve Agustinus’tur. Hıristiyan öğretisinin Antik Yunan Felsefesi ile temellendirmeye çalışılan bu döneme geçmeden önce Patristik Felsefeden önce etkinliği artan ve Patristik Felsefeyi etkileyen Yeni Plâtonculuktan kısa bahsedilmesi yerinde olacaktır (Gökberk, 1998, s. 117).

Hıristiyan öğretiler karşısında Antik Yunan felsefesi de değişime uğramıştır diyebiliriz. Artık bilginin kaynağına ilişkin temel tutum, kutsal metinlerin esas alınmaya başlamasıdır. Artık filozoflar vahye dayalı olduğuna inanılan bilgileri yorumlama yönünde uğraş sergilemeye başlamıştır. Bunu yaparken de Platon ve Aristoteles’in düşüncelerini esas alarak, yeni açılımlar getirmeye çalışmışlardır. Yeni Platonculuğun en önemli temsilcisi Platonus’ tur (203–270). “Ammonios Sakkas’ın öğrencisi, Mısır’da Likopolis’li Platinos 244’e doğru Romaya gitti ve orada 25 sene felsefe okuttu. Orada kurduğu okulda her ülkeden ve her cinsten insan vardı; hekimler, hitabet hocaları, şairler, senato üyeleri, hatta bir imparator ve bir imparatoriçe: Gallienus ve Salonina.

...Orada durmadan Attike filozofları yorumlanıyor ve hatta onlara, daha o vakitten kalabalık ve nüfuzlu olan Hıristiyan cemaatinin İsa’ya havarilere ve din için ölenlere (les martyrs) ayırdıkları ibadete benzer bir saygı gösteriliyordu. Ancak elli yaşında yazmaya karar veren Platinos, ölürken (270) elli dört felsefe kitabı bıraktı ve bunlar öğrencisi Porfyrios, altı Ennead yahut dokuz kitap serisi halinde yayınlandı.” (Weber, 1998, s. 110).

“Platonios’un öğretisinin baş özelliği, her türlü materializme tam bir kesinlik ve tutarlıkta karşı çıkmasıdır. Bu felsefeye göre asıl gerçek, nesnelere kendisi, şu varlıkta etkileyen her şey cisimsel değildir, salt tinsel niteliktedir. Cisimler dünyasını, o görünmeyen tinsel dünyadan üzerine bir parıltı vurursa ancak değer kazanır, güzel olur.” (Gökberk, 1998, s. 118). Platonios’a göre bir varlığın güzel olması için o maddeye tinsel bir varlığın girmesi gerekir aksi halde özünde o madde çirkindir.

“Ruhu güzel yapan, cisimden uzak durması; akla, tinsel olana yönelmesidir, erdemdir. Demek, ruh, özünü temiz tutmakla – maddeden arındırmakla – güzel oluyor. Oysa cisim, ancak “güzel” den pay almakla güzel olabiliyordu. Ruh ise, özü dolayısıyla, bu özü temiz tutmasıyla güzel olabiliyor. Ama arınmış bir öz olarak güzellik kendisinde bulununca, ruh sadece “güzel” ama “güzel olan” değildir. “Güzel olan” ruhtan başka bir yerde bulunan ayrı bir varlık çeşididir.” (Gökberk, 1998, s. 118).

Platonios’a göre beden bir cisim olduğuna göre ve ruh bedene indiğine göre ruh önceden vardır. Ruh olmasaydı cisimler de olmazdı. Ruhun güzel olması için cisimden uzak durması gerekir. Ruh tinsel olana yönelirse ancak erdemli olur. Ruhun üstünde ise “Nous” (Tin) vardır. “Ruhun, bedene inerek bu dünyanın üzüntülerini yaşamakla, öbür dünyayı daha iyi değerlendirmeyi öğreneceğini ileri sürüyor.” (Gökberk, 1998, s. 119).

Platonios’tan sonra Antik Yunan felsefesi artık gücünü yitirmiştir diyebiliriz. Platonios’un düşünceleri kendinden sonraki dönemde Patristik felsefe düşünürlerini etkilemiştir. “Patristik felsefesinin kökeni Hıristiyanlığa ve Hıristiyanlara karşı acımasız bir kovuşturma yürüten Romaların suçlamalarına cevap olsun diye yazılan Apologia (savunmalar) olarak belirtilebilir. Bunların ilk örneklerinde, Hıristiyan teolojisine ilişkin sorunların yanında, dünyevi iktidar ile Kilise arasındaki ilişkilerin tartışıldığını da görmekteyiz.” (Bottomore 1987, s.114).

M.S. I-II. Yüzyıllarda Roma imparatorluğunun kendini toparlamasıyla düşünsel anlamda bir canlanma olmuştur. Kartacalı Tertullianus ve onun gibi daha pek çok Apologia yazarı bu dönemin entelektüel canlılığına paralel olarak eserler vermişlerdir (Kaçar, 2007, s. 143).

5.1. ANTAKYALI THOMAS

“Genelde Paulus’un siyasal iktidar ile ilgili görüşlerinin tekrarlandığı Patristik düşüncenin ilk düşünürlerinden biri sayılan Antakyalı Thomas (II. Yüzyıl), Kayzer’in Tanrı olmadığını, dolayısıyla ona ibadet edilemeyeceğini, ama Tanrı tarafından iktidara yerleştirilmiş olduğuna, bu yüzden de meşru ve itaati hak etmiş bulunduğunu söyler” (Bottomore, 1987, s. 114).

5.2. KARTACALI TERTULLIANUS

“Patristik felsefenin en ünlülerinden Kartacalı Tertullianus (155 – 220) ise Hıristiyan inancının antik pagan kültürü üzerindeki üstünlüğünü vurgular. Hıristiyanlığın, bu üstünlüğü nedeniyle Antik Çağ pagan kültürünü temsil eden “felsefe” ye gereksinmesi yoktur. Hıristiyanlığı felsefi temellere oturtmaya kalkmak doğru değildir. Tertullianus, inancın akılla ilgisi bulunmadığı kanısındadır ve Hıristiyanların kendi inançlarına olduğu gibi sahip çıkmasını ister. Bu çerçevede siyasal iktidarların, Roma devletindeki iktidarlar da dahil olmak üzere, Tanrıdan geldiğini, ama Hıristiyanlığı benimsememiş olan bu iktidarların Tanrısal nitelik taşımadığını, yani bir yüceliğe, kutsallığa sahip bulunmadığını ileri sürer Tertullianus’un bu görüşleri, dünyevi ve ruhani (kutsal) iktidar ayrımının belirginleşmekte olduğunun işareti.” (Bottomore, 1987, ss. 115-116).

5.3. İSKENDERİYELİ CLEMENTUS

Tertullianus’un bu görüşlerine karşılık “İskenderiyeli Clementus (150-215) ile öğrencisi İskenderiyeli Origenes (185-250) ise Hıristiyanlığın felsefi olarak temellendirilmesi gerektiğini belirtmişler ve Eski Yunan felsefesini, özellikle Platon’u kullanarak Hıristiyanlığın felsefi temellere oturtulmasına çalışmışlardır. Platon’un öğretileriyle stoacı ahlak anlayışını Hıristiyanlığı temellendirmekte kullanan clementus, Protreptikos (öğüt), Paidagogos (öğretmen) ve Stromateis (derlemeler) adlı üçlemesiyle ünlüdür.” (Bottomore, 1987, s. 115).

Clementus bu üç eserini Tanrıya ulaşmada basamaklar olarak değerlendirirken;

- 1-Anlamak için iman,
- 2-Aklı yolundan saptıran tutkunun kontrol altına alınması,
- 3-Tanrı ile bütünleşmek olarak temsil edilmiştir.

5.4. AMBROSİUS (340 – 397)

“Ambrosius Çiçero’nun De Officiis (Görevler Üzerine) adlı yapıtını model olarak yazdığı De officiis ministrorum (Yöneticilik Görevleri Üstüne) adlı yapıtında Stoacı düşünceleri geliştirir, Hıristiyanlığın ahlak ve siyaset kurallarını felsefi temellere oturtmaya çalışır. Akla ve doğaya uygun bir yaşamın erdemli bir yaşam olduğu yolundaki Stoacı anlayışı sürdüren Ambrosius, “adaletin temeli imandır” diyen Çiçero’yu izler. Ama Çiçero için “iyi inanç” diye tanımlanan “iman”, Ambrosius için “İsa’ya güvenmek” biçimini alır. Yine Stoacı “insanların kardeşliği” anlayışı yerini “Hıristiyan cemaati” nin dünya ölçeğinde (yani öncelikle Roma imparatorluğu kapsamında) yaygınlaşmasına bırakır.” (Bottomore, 1987, s. 120).

5.5. AZİZ (ST.) AGUSTİNUS (M.S. 354–430)

“Hayatı: Augustine M.S. 354’te Kuzey Afrika da ki Tagaste’da doğdu. Annesi bir Hıristiyandı, fakat babası değildi. Augustinus, genç bir adam iken Kartajada baş kaldırdı ve isyanla dolu bir yaşam sürdü. İlk önce zamanının popüler dini hareketlerinden birine katıldı: Evrende şiddetli bir iyi-kötü düalizm’inin var olduğunu öğreten biri aydınlık ve iyi; diğeri karanlık ve kötü olan iki ruha sahip olduğunu öne süren

Manichaeism. İnsanın davranışları bu iki ruh arasındaki çatışmadan doğar. Augustine kendini bu doktrine adadı: Dünyada ki kötüyü açıklıyordu” (Skirbekk ve Gilje, 2011, s. 155-156).

Agustinus daha sonra hocası Ambrossius ve annesi Monica'nın etkisiyle Hıristiyanlığı kabul etmiştir.

Agustinus Hıristiyanlığın felsefi temellere oturtulması girişimlerinde en sistemli düşünceyi geliştiren kişidir diyebiliriz. Agustinus Romanın yıkılmasına yakın bir zamanda yaşamış ve düşünceleri daha sonraki Feodal dönemde Katolik Kilisesinin temel dayanak noktası olmuştur.

“Eserleri:

- 1-Contra Academicus ----- Akademisyenlere Karşı.
- 2-De Beata Vita ----- Mutlu Yaşam
- 3-Soliloquia ----- Kendi Kendine Söyleşiler
- 4-De Ordine ----- Düzen Üzerine
- 5-De İmmortalitate Animae ----- Ruhun Ölümsüzlüğü Üzerine
- 6-De Magistro ----- Öğretmen Üzerine
- 7-De Musica ----- Müzik üzerine
- 8-Confessiones ----- İtiraflar
- 9-De Trinitate ----- Kutsal Tetlis Üzerine
- 10-De Civitate Dei ----- Tanrı Devleti Üzerine
- 11-De Utilitate Credendi ----- İnancın Üstünlüğü Üzerine
- 12-De Liberto Arbitrio ----- Özgür İstenci Seçimi Üzerine.” (Çüçen, 2000, s. 44).

6. TANRI, RUH VE BİLGİ

Agustinus'un düşüncelerini ayrıştırdığımızda birçok konuya temas ettiğini ama temelde Tanrı ve ruh konularında toplandığını söyleyebiliriz. “Ona göre araştırılmaya bilmeye değer olan yalnız bu iki konudur bunların dışında – Tanrı ve ruhun Tanrı ile ilişkisi dışında – kalan bütün konuların, örneğin doğa bilgisinin başlı başına bir değeri yoktur; bunlar insanı ancak kibre vardırırlar.” (Gökberk, 1998, s. 136).

“Ona göre Platon'da olduğu gibi bilim yalnız düşünürün tanıdığı daha saf, daha sakin ve mutlu, daha yüksek bir hayattır. Akıl Tanrıyı tanıyabilir; çünkü Tanrı onu bize her şeyi bilmek, şu halde Tanrıyı bilmek için vermiştir. Felsefe yapmak hakikati, bedeninin gözlerinin vasıtası olmaksızın, doğrudan doğruya görmektir.” (Weber, 1998, s. 138-139).

“St Agustinus inancın üstünlüğü üzerine adlı eserinde altı alanda inancın akıldan önce geldiğini öne sürer. Bu alanlarda inancın akla veya bilgiye karşı kesin bir üstünlüğü vardır. Bu üstünlük kabul edildiği takdirde bu alanlarda, çelişkiye düşmeden anlamaya sahip olabiliriz.” (Çüçen, 2000, s. 59).

7. DİN VE AHLAK

Agustinus din ile görüşlerini, daha önceden kendisinin de tabii olduğu ama sonradan ayrıldığı Manesçiliğe, Roma'nın II. Yüzyılda düzeni sağlamasına paralel olarak yeniden canlanan Akademiacıların kuşkuculuğuna karşı geliştirdiği eleştirel düşüncelerle kurmuştur diyebiliriz. “Agustinus'un bu karşı çıkışlarının temelinde O'nun Tanrı anlayışı bulunmaktadır. Tanrı Agustinus'a göre tam varlıktır; diğer tüm varlıklar kendi kendilerine yetemedikleri için varlığın parçalarıdır ve dolayısıyla da kısmen gerçektirler. Tanrı, ayrıca tek bilinebilir olandır, hiçbir insan onu tümüyle

bilemeyecek olsa da Tanrı doğa ve İncil aracılığı ile kendini açığa vurmaktadır.” (Bottomore 1987: s. 125).

Agustinus’a göre kötülük iyiliğin yokluğu anlamındadır. Kötülük kendi başına var olmamıştır. “Tanrı evreni özgür istenci ile yaratmıştır; insanı da özgür olarak yaratmıştır. Ama ilk insan olan Adem bu özgürlüğü ile günah işlemiştir yalnızca iştahları yüzünden değil kibri yüzünden de. Bununla da insan Tanrıdan kopmuş düşmüştür. Bu “düşme” ile de günah ortaya çıkmış ve Adem’in soyundan gelen bütün insanlara bu “İlk Günah” bir kalıtım olarak geçmiştir.” (Gökberk, 1998, s. 387).

8. SİYASAL DÜZEN

“Agustinus, İncilin Tekvin bölümünün yorumları yanında İtirafı’nda anlattığı kişisel tecrübelerine dayanarak Cennet Bahçesi siyasal toplumun temeli olarak okur. Adem’in günahı, evrenin temel yapısını değiştirmiştir. Bu günah, Tanrının ihsanından düşüşe (Fall From Grace) sebep olmuş ve sadece İsa’nın ikinci gelişiyle sona erecek olan bir tarihi başlatmıştır” (Tannenbaum ve Schultz, 2006, s. 116).

Agustinus Tanrının insanı kendi isteği ile yarattığını ve yaratırken kendinden özellikler verdiğini; örneğin insanın iradesi olduğunu ve bu irade ile iyi ya da kötü olanı seçme özgürlüğü olduğunu ifade eder. Dolayısıyla insanın yapısı gereği siyasal düzen zorunlu olarak ortaya çıkmıştır. Agustinus’a göre “Cennet, devletin zorunlu olmadığı siyaset öncesi bir dönemi temsil eder. İnsan doğası, masumdur fakat özgür irade kapasitesine sahiptir. Günaha yönelme veya Tanrı’ya karşı çıkma potansiyeli taşıyan bireysel özgür irade, insana değer vermek ve onları hayvanlardan ayırt etmek için zaruridir. Özgür irade, ayrıca, iyi, erdemli ve doğru bir hayat içinde zorunludur” (Tannenbaum ve Schultz, 2006, s. 118). İnsan cennette iken yasak meyveyi yemek suretiyle özgür iradesini kötüden yana kullanması nedeniyle yaptığı bu seçimden dolayı cennetten kovulmuştur.

9. İKİ DEVLET: TANRI DEVLETİ – İNSAN DEVLETİ

“410 yılında Vizigotlar ve Almanlar (Alarik) Roma’yı yıkınca, bazı insanlar bunu, geleneksel Tanrıları yüzüstü bırakmanın cezası olarak yorumlamışlardır. Hıristiyanlığa yönelik bu suçlama, Augustine’i Tanrı Kenti’ni yazmaya itmiştir.” (Arnhart, 2004, s. 82).

Agustinus iki tür devletin ortaya çıkışı ile ilgili şöyle bir açıklama getirmiştir. “Cennetten düşüşten dolayı, insanlar, doğal olarak sosyal değildir. İnsanlar daha çok bencildirler ve düzene, itaate ve toplumsal iş birliğine zorlanmak için devlete ihtiyaç duyarlar. Devlet olmazsa anarşi ortaya çıkar. Diğer bir deyişle Adem ile Havva’nın günahı ve Cennet’ten düşüşleri, evrenin kozmik düzenini ve doğada ve insanlar arasında ki başlangıçta var olan düzeni bozmuştur” (Tannenbaum ve Schultz, 2006, s. 119).

Bu ilk günah ile birlikte insanın cennetten düşmesi ile iki devlet ortaya çıkmıştır. Tanrı Devleti ve İnsan Devleti. Tanrı devletini Kudüs sembolize ederken İnsan Devleti’ni Roma ve Babil temsil eder. Tanrı devleti her şeyin mükemmel olduğu yerdir. Agustinus’un 20 kitaptan oluşan De Civitate Dei (Tanrı Devleti Üzerine) adlı eserinin 14. kitabının 28. bölümünde şunları söylemektedir:

“Yerdeki ve Gökteki Devletin Niteliği Üstüne

Buna uygun olarak, iki devleti iki sevgi kurmuştur: Yersel olanı, Tanrıyı horlamayan varan benlik sevgisi; göksel olanı da benliği horlamaya varan Tanrı sevgisi. Bir kelimeyle, ilki kendini yüceltir, ikincisi Tanrı’yu. Çünkü biri insanlardan izzet arar, ötekinin en büyük izzeti ise vicdanın tanığı olan Tanrı’dır. Biri kendi izzeti ile başını diker, öteki Tanrısına “Benim izzetim sensin” der, “başımı dik tutanda sen. Birinde, boyun eğdirdiği prensler ve uluslar hükümranlık sevgisi ile yöneltilir; berikinde prensler ve prensler herkesi düşünür. Biri, yöneticilerinin kişiliklerinde canlanan kendi gücüyle zevklenir, öteki Tanrısına “Seni severim Tanrım” der, “benim kuvvetim sensin ve onun için insana göre yaşayan birinci şehrin akıllıları kendi bedenlerini yahut ruhlarını ya da her ikisini birden yararlandırmaya kalkmışlar, Tanrıyı tanıyanlar da “Tanrıyı Tanrı diye övmemişler, şükretmemişler,

kendi batıl düşünceleri ile kibirlenmişler, çalınan yürekleri kararmıştır; bilgin geçinirken” – yani kendi akıllarını övüp gururlanırken – “akılsız olmuşlar ve fani olmayan tanrının izzetini, fani olan insan, kuşlar, dört ayaklı hayvanlar ve sürüngenler suretinin benzeyişi ile değişmişlerdir.” Çünkü bunlar puta tapan insanların önderleri ya da izleyicileriydiler “ve ebediyen kutsal olan yaratandan çok yaratığa (Halitken ziyade mahlûğa) tapıp kulluk etmişlerdi.” Buna karşılık, öteki şehirde insan bilgeliği yoktur; Tanrıya yakınlık vardır; gerçek Tanrıya gereğince ibadet edilir, ödülü ve ermişlerin, kutsal meleklerin, kutsal insanların topluluğunda arınır, “ta ki Tanrı her şeyde her şey olsun.” (Tunçay, 2006, s.369-370).

10. ADALET

Agustinus’a göre insanlar bencil isteklere sahip oldukları için insan kentinde siyasal düzen zorunludur. Bu düzen adalet ile sağlanacaktır. Agustinus Tanrı Devleti adlı eserinin 4. kitabının 4. bölümünde bu konuda şöyle der:

“Adaletsiz Krallıklar, Haydutluğa Ne Çok Benzer.

Adalet ortadan kaldırılırsa, krallıklar büyük haydutluklardan başka nedir ki? Çünkü, haydut çeteleri de küçük krallıklar değildir? Çete insanlardan kurulur bir prensin yetkisi ile yönetilir, konfederasyon sözleşmesi ile örgütlenmiştir, yağmalanan şeyler de üstünde anlaşılan bir yasa gereğince bölüşülür. Dışarıda bırakılan insanları alınmasıyla, bu bela, büyük bölgeleri elinde tutacak, konutlar kuracak, şehirlere sahip çıkacak ve halklara boyun eğdirecek büyüyecek olursa, açıktan açığa krallık adına takılır; çünkü şimdi, açgözlülüğün kalkmasıyla değil fakat ceza sorumsuzluğunun da eklenmesiyle, gerçek durum onda apaçık hale gelmiştir. Nitekim, yakalanan bir korsan Büyük İskender’e bu yerinde ve doğru karşılığı vermişti. Kral, niçin denizi kötü niyetle tuttuğunu sorunca, korsan onu gururla bir atılganlıkla şöyle cevaplanmıştı: “Ya sen niçin bütün dünyayı eline geçiriyorsun: ama ben bu işi küçük bir gemiyle yaptığım için bana haydut deniyor, sen aynı işi büyük bir filoyla yapınca imparator diye anılıyorsun.” (Tunçay, 2016, s. 375).

Agustinus’a göre Tanrı ile zaman birlikte başlamıştır ama İnsan Devleti cennetten düşüşle başlamıştır. O’na göre tarih bir amaç doğrultusunda ilerler ve tarih, Mesih’in gelmesi ile birlikte insan devletinin son bulmasıyla bitecektir. Böylece Tanrı Devletinin zaferi ile tarih sonlanacaktır.

11. FEODALİTENİN ORTAYA ÇIKIŞI

Roma İmparatorluğu farklı tarihsel dönüm noktaları yaşayarak birbirinden farklı tecrübeleri kendi bünyesinde barındırmıştır. Nitekim tarihçiler Roma tarihini dört bölüme ayırırlar:

a.Krallık Öncesi Dönem (İ.Ö. 753 öncesi)

b.Krallık Dönemi (İ.Ö.753 – 509 arası)

c.Cumhuriyet Dönemi (İ.Ö. 509–27 arası)

d.İmparatorluk Dönemi (İ.Ö. 27 – İ.S. 476 arası) (Şenel, 2004, s. 186).

Romalılar ticarete Yunanlılar kadar gelişmiş değillerdi. Ülkedeki ticari faaliyetlerin çoğunluğu başka yerlerden gelen daha çok doğu tüccarlarının elindeydi. Özellikle Suriyeliler ve Yahudiler ticareti yönlendiriyorlardı. Roma gemilerinde Yunanlılar ve Mısırlılar çalışıyordu. “Çok az üretim yapan Roma çok azda taşıma yapıyordu: Güneyde çöllerle, kuzeyde barbarlarla, doğuda iktisadi açıdan geri Pers uygarlığı ile karşı karşıyaydılar. Hindistan’la ve Çin ile ilişkiler yok denecek kadar azdı. Roma dünyasında sanayi olmadığı için ticaret yabancı bir sanayinin mallarını taşıyacak durumda değildi. Romalılar gerçekte ne ticarete ne tarıma ne el işçiliğine önem vermişlerdi. Onların en büyük geçim kaynağı özellikle M.Ö. I. yüzyılda elde edilen savaş ganimetleri olmuştur. I. Yüzyılın yarısından Neron’un ölümüne kadar bir altın çağı yaşanmıştır. Çok kısa süren bu çağın kapanmasından sonra iktisadi sıkıntılar başlamıştır (Timuçin, 2002, s. 340).

III. yüzyıldan sonra iktisadi yaşamda görülen dağınıklık, buna göre üretimin ve ticaretin gerilemesi toprağın üretimini artırırken büyük malikâneler ön plana çıkmaya başlamıştır. III. Yüzyılın ortalarından itibaren toprak sahipleri ordu komutanlığı görevinden muaf tutuldular. Giderek güçlenen kırsal kesimin küçük kralları haline geldiler. Böylece eski toprak düzeni ile feodal düzen arasında bir geçiş olan patronluk düzenine gelinmiş oldu. Böylece toplumda ilkel yasalar geçerli olamaya başlamıştır. Büyük toprak sahipleri sadece kölelerin değil özgür insanların yaşamına el koymaya başlamışlardır. Büyük toprak sahipleri zamanla kendi ordularını kendi yargı düzenlerini kurmuşlardır (Timuçin, 2002, s. 341).

Roma'da ayrıca kolon denilen küçük tarım üreticileri vardı. Kolon bir kira sözleşmesiyle toprak sahibine bağlanmış tarım üreticisidir. Kolon babadan oğula geçen çiftçidir, gönüllü çiftçi değildir, onun için toprağa bağlılık hem hak hem de ödevdir. O toprağın tam bağımlısıdır. Roma da cumhuriyet döneminden sonra küçük toprak sahipleri ortadan kalkmış, imparatorluk zamanında orta ve büyük toprak sahipleri varlığını devam ettirmiştir. Orta ve büyük topraklarda iki türlü üretim yapılıyordu.

1-Doğrudan doğruya köleler tarafından üretim yapılan,

2-Çiftlik düzeni şeklinde üretim yapılan.

Fetihlerin azalmasıyla köle sayısında düşüşün olması, kölelerin belli bir yaşa kadar çalışmaması (13 yaş) ve erken ölmesi ayrıca köle kullanımının masraflı olması köleci düzenin bitmesine ve ileride serf düzeninin bildiricisi olan kolonlar etkinlik kazanmıştır. Toprağı kısa süre ile para ile kiralayan küçük toprak sahibi de tarihe karşınca toprak sahipleri topraklarını ikiye bölmek zorunda kaldılar. Birini kendine ayırıyor daha büyük bir bölümünü de özgür çiftçiye yani ya da kolona benzer köleye bırakıyordu. İşletmeciler kiraya karşılık, para ödüyorlar ya da ürün olarak kira bedeli veriyorlardı. Bu insanlar vakitlerinin önemli bir bölümünü efendilerinin toprağında harcıyorlardı. Daha sonra yasalarla kolonların toprağı terk etmeleri engellenerek bu sistemin devam etmesi sağlandı (Timuçin, 2002, s. 344-345).

Batı Roma imparatorluğunda hem merkezi bir yönetim hem de belediye örgütlenmeleri tarzında bir yönetim anlayışı var (Belediye ketlerin büyümesiyle ortaya çıkıyor). Poggi'ye Avrupa da kabile topluluklarının kitlesel olarak yer değiştirmesi, Batı Avrupa'da yaşayan insanlar ile diğer yörelerde yaşayan insanlar arasındaki ana iletişim ve ticaret yollarının Akdeniz üzerinden sağlanması nedeniyle Batı Roma İmparatorluğu yıkılıyor. Roma yıkıldıktan sonra Batı Roma'nın mirasına sahip çıkmak isteyenler; geçmişin Roma ülkesine ait topraklar üzerinde kurulan Cermen Krallıklar, Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) ve Kilise'dir.

Roma-Cermen İmparatorluğu kurulduktan sonra çok sayıda kontluk bölgesine bölünüyor. Kontlar imparatorun kararlarını uyguluyorlar. Böylece yukarıdan aşağıya hiyerarşik bir yönetim mekanizması kurulmaya çalışılmıştır. Ayrıca yönetim yapısı yatay düzeydeki başlıca unsurlar olarak piskoposlar ve manastırlara dayanıyordu. Temel üretim biçimi tarım idi. Böylece Batı Avrupa'da feodalizmin kendi kendine yeterliliğine dayalı ekonomik yapısı biçimleniyor. Roma – Cermen İmparatorluğunun bölünmesiyle toprakların yönetilmesi soylu ailelerden gelen kontlara kalmıştı. Feodalite merkezi otoritenin yokluğu, karışıklıkların ve güvensizlik ortamının adeta yerleştiği, kent yaşamının etkinliğini yitirdiği böyle bir ortamda ortaya çıkmıştır.

Feodal toplumun genel özellikleri:

1. Kendi kendine yeten bir üretim tarzı

2. Hiyerarşik bir toplumsal tabakalar düzeni

3. Özellikle kilisenin şekillendirdiği bir dünya görüşü ve değerler sistemi şeklindeki özetlenebilir.

Perry Anderson feodaliteyi ne emeğin nede emek ürünlerinin meta olmadığı toprağın ve doğal ekonominin egemenliğinde bir üretim tarzıdır şeklinde tanımlıyor. Köylüler Lord'a borçluydu. Ekonomik sömürünün siyasal otorite ile hukuk düzeyinde birleşmesi ile feodalitenin ana karakteristiğini gösterir. Lordlar daha soylu olanlara veya Krala bağlı idi. Ortaçağ toplum yapısını soylu, din adamı ve köylü olarak sınıflandırabiliriz. Bu durum İnaç'a göre Platon'un ideal devletindeki, filozof kral,

koruyucular ve üreticiler sınıflamasına benzetilmektedir (İnaç, 2017, ss. 144-147). Bu ayrımın gerisinde yatan düşünce; insanların yaratılıştan üç ayrı cevhere (altın, gümüş, tunç) sahip oldukları ön kabulüdür. Hıristiyanlığın Baba Tanrı – Oğul – Kutsal Ruh üçlemesiyle sentezlenmiş görünen bu ideoloji feodal toplumun en güçlü meşruluk zeminini meydana getirmiştir.

12. SONUÇ

Roma İmparatorluğu'nda MS. II. Yüzyılda ekonomik ve siyasi anlamda gelişen rahatlamaya paralel olarak öncesinde zayıflamaya yüz tutmuş Antik Yunan düşünceleri, Hellen düşünceleri, Stoa düşünceleri tekrar canlanmaya başlamış fakat siyasi istikrarın uzun sürmemesi nedeniyle fazla bir etkinlik gösterememişlerdir. Hıristiyanlığın yayılmasıyla birlikte bu yeni dinin özellikle seküler sorunları çözmede Antik Yunan felsefesinin terminolojini kullandığını görüyoruz. Artık akli sorgulama Yunan Felsefesinin kavramlarıyla spiritüel konulara yöneldiğini söyleyebiliriz. Felsefi anlamdaki bu dönüşüme paralel olarak siyasi ve toplumsal anlamda da dönüşümün yaşandığını belirtebiliriz. Geliştirilen teolojik düşünüş feodal yapılanmanın da hazırlayıcısı olmuştur. “Demek ki bir toplumun feodal olup olmadığını saptamanın yolu, paradoksal gözükecek ama, ideal ve soyut bir feodalite teorisinin oluşturulmasından geçmektedir” (Dubby, 1990, s.11). Patristik Felsefe, dinin açıklanmasında akli yöntemleri kullanarak bir sistemleştirme çabasıdır diyebiliriz. Aynı zamanda 13.-14. yy'a kadar etkili olan Skolastik Felsefe'nin hazırlayıcısı olan bu yeni dinsel-düşünsel süreç, aynı zamanda Ortaçağ siyasal ve toplumsal yaşamın ana karakteristiklerinin şekillenmeye başladığı bir dönüşüm sürecidir.

KAYNAKÇA

- Arnhart, L.** (2004), *Siyasi Düşünce Tarihi. Plato'dan Ravls'a*, (Çev: Ahmet Kemal BAYRAM), Ankara: Adres Yayınları.
- Aydın, M.** (1995), *Siyaset Sosyolojisi (Teorik Kurumsal Bir Araştırma)*, Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Bottomore, T.** (1987), *Siyaset Sosyolojisi*, (Çev: Erol Mutlu), Ankara: Teori Yayınları.
- Çotuköken, B. ve Babür, S.** (1993), *Ortaçağda Felsefe*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Çüçen, K.** (2000), *Ortaçağ Felsefesi Tarihi*, Ankara: İnkılap Kitapevi.
- Duby, G.** (1990), *Ortaçağ İnsanları ve Kültürü*, (Çev: Mehmet Ali Kılıçbay), Ankara: İmge Kitapevi.
- Gökberk, M.** (1998), *Felsefe Tarihi*, 9.b., İstanbul: Remzi Kitapevi.
- İnaç, H.** (2017) AB Entegrasyonu Sürecinde Türkiye'nin Kimlik Problemleri, Ankara: Liberte
- Kaçar, T.** (2007), *Pax Romanana'nın Gölgesinde İkinci Safistler Dönemi ve Bir Safistin Kaleminden Roma İmparatorluğu*, Doğu Batı Düşünce Dergisi, sayı:40.
- Önal, M.** (2006), *Yahudilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlıkta Laikliğin Kökleri ve Türkiye'de Laiklik*, Türkiye Günlüğü Üç Aylık Fikir ve Kültür Dergisi, Sayı: 85.
- Russel, B.** (2004), *Batı Felsefesi Tarihi 2*, (Çev: Muammer Sencer), İstanbul: Say yayınları.
- Skırbekk, G. - Gilje, N.** (2011), *Felsefe Tarihi Antik Yunandan Modern Döneme*, (Çev: Emrah Akbaş), İstanbul: Kesit Yayınları
- Şenel, A.** (2004), *Siyasal Düşünceler Tarihi*, II. Kısaltılmış Basım, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Tannenbaum, D.- Schultz, D.** (2006), *Siyasi Düşünce Tarihi*, (Çev: Fatih DEMİRCİ), Ankara: Adres Yayınları.
- Timuçin, A.** (2002), *Düşünce Tarihi 1*. İstanbul: Bulut Yayınları.

- Tunçay, M.** (2006), *(Derleyen) Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi Eski ve Orta Çaęlar*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Weber, A.** (1998), *Felsefe Tarihi*, (çev: H.Vehbi ERALP), 5b., İstanbul: Sosyal Yayınları.